

НАПРЯМ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-274-9-21>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТНК В УМОВАХ ВІЙНИ

Гринько Катерина Володимирівна

бакалавр

ДНУЗ «Ужгородський національний університет»

Домище-Медяник Алла Михайлівна

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри менеджменту туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу*

Ужгородського торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

На сучасному етапі розвитку світової економіки відбувається постійне зростання економічної потужності та кількості транснаціональних корпорацій (ТНК), що є дуже важливими передумовами глобалізації економічного розвитку. Головною рушійною силою науково-технічного прогресу виступають ТНК.

Метою публікації є дослідження інноваційної діяльності ТНК на території України в умовах повномасштабного вторгнення Росії та триваючої війни.

В Україні на етапі становлення розвиненої ринкової економіки вирішення проблем, пов'язаних із впровадженням інновацій на промислових підприємствах, набуває все більшого значення. Досі мало уваги приділялося цій галузі економіки. Внаслідок недостатньої вивченості цього питання вітчизняна промисловість серйозно відстає від світового рівня. Україна посідає чільне місце на загальній карті інновацій. Наша країна належить до країн, де рівень доходів нижчий за середній. Проте в загальному рейтингу інновацій вона посідає 45 місце, випереджаючи Румунію, Росію та Індію. У першій трійці рейтингу – Швейцарія, Швеція та США. У своїй категорії Україна входить до трійки лідерів за інноваційністю. Серед країн із нижчим середнім рівнем доходу перше місце після України займає В'єтнам, третє – Індія [1].

Найбільш розвиненою в Україні є сфера інформаційних технологій. За останні 17 років українська ІТ-індустрія зросла майже в 46 разів: зі 110 мільйонів доларів у 2003 році до майже 5 мільярдів доларів у 2021 році. При стабільних темпах зростання в 20–25% розвиток

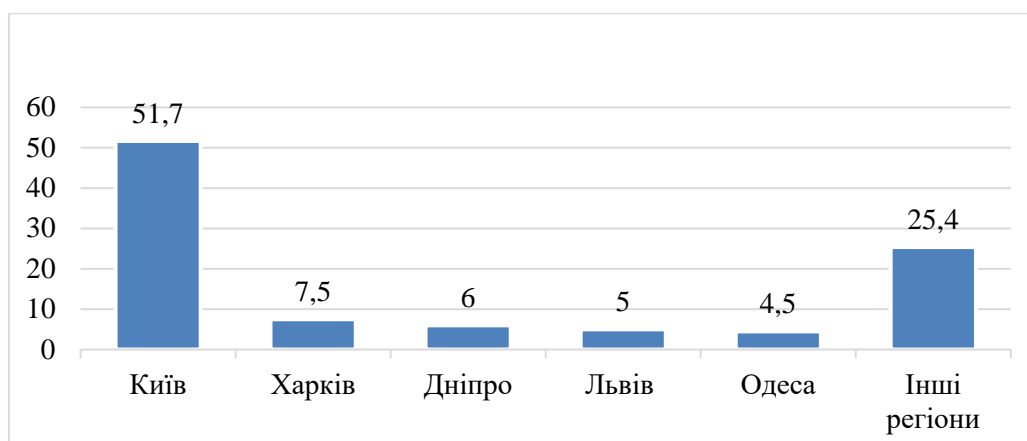
української ІТ-індустрії значно випереджає середні темпи зростання галузі в світі. Кількість ІТ-фахівців в Україні постійно зростає.

Україна на шляху до того, щоб стати найбільшою технологічною державою світу. Українська ІТ-індустрія складається з понад 4000 вітчизняних ІТ-сервісних компаній і понад 110 провідних світових компаній, які мають філії в країні. Samsung, Microsoft, Ring, Snap, Magento, Plagium, Boeing, Siemens та Ericsson – усі мають створені R&D центри в Україні. Запорука успіху української ІТ-індустрії полягає в поєднанні великого потенціалу ІТ-фахівців, вигідного географічного розташування та часового поясу, сильної технічної та наукової спадщини та конкурентних переваг [2].

Україна відкриває величезні невикористані можливості для технологічних компаній. Тут проживає велика кількість освічених і талановитих ІТ-працівників, а зарплата дуже конкурентоспроможна з іншими розвиненими країнами. Відкривши відділ досліджень і розробок в Україні, компанії з будь-якого сектора можуть значно підвищити рівень інновацій та продуктивності.

За останні роки ІТ-індустрія стала важливою складовою української економіки. За даними «ІТ-індустрії України: аналітичний звіт», ІТ є другою за величиною галуззю українського експорту. Податкові надходження від ІТ-сектору в 2014–2017 роках зростали вражаючими темпами – 27% щорічно. Кілька міжнародних ІТ-лідерів відкрили офіси в Україні, зокрема Global Logic, Microsoft, DataArt і Ubisoft.

Україна традиційно була однією з провідних країн Європи за кількістю випускників інженерів, виробляючи щорічно вдвічі більше, ніж такі країни, як Велика Британія та Польща. Українська ІТ-галузь нині успішно конкурує на світовому ринку і є надійним джерелом валютних надходжень, що сприяє підтримці курсу гривні (рис. 1).

Рис. 1. Географія зареєстрованих ІТ-компаній в Україні, у %

Київ є найбільшим ІТ-центром в Україні, в якому працює понад 1000 стартапів і продуктових компаній. У Києві розпочали свою

діяльність такі успішні компанії-розробники програмного забезпечення, як Terrasoft, MacPaw, PetCube, Netpeak, Jooble, TemplateMonster та Grammarly. Проте Харків, Одеса, Дніпро, Львів та Вінниця також розвиваються як великі центри ІТ-активності [2].

Таблиця 1

**ТНК, які найбільше постраждали
від російського вторгнення в Україну**

Назва ТНК	Штаб-квартира	Кількість дочірніх підприємств в Україні
Bunge	США	10
Scatec	Норвегія	10
Raiffeisen Bank	Австрія	9
WPP	Великобританія	9
Inditex	Іспанія	8
Acciona	Іспанія	7
Corteva	США	6
UNIQA	Австрія	6

Джерело: складено авторкою за даними GlobalData's Multinational Companies Database [3]

Великі ТНК часто розглядають Україну як країну з політичною нестабільністю, корупцією, родючими ґрунтами та сільським господарством. На жаль, сьогодні Україна не вважається країною інновацій.

Зазвичай українські компанії передають розробку програмного забезпечення та консультування західним компаніям. Крім того, західні компанії відкривають офіси та центри досліджень і розробок в Україні. У списку компаній, які відкрили науково-дослідні центри в містах України, – Amazon, Google, Oracle і Samsung.

За даними GlobalData, які містять інформацію про 6186 провідних транснаціональних корпорацій (ТНК) світу, трохи більше 300 ТНК мають принаймні одну дочірню компанію в Україні, а чверть цих компаній (27%) мають штаб-квартири в США. Слід зазначити, що з 370320 дочірніх компаній 6186 провідних транснаціональних корпорацій світу в Україні відкрито менше 1% [4].

Bunge, провідна агропродовольча компанія, і Scatec, провідний виробник відновлюваної енергії, мають десять дочірніх компаній в Україні. Банкі призупинив роботу через російське вторгнення. Магазины Inditex закрилися, а Henkel тимчасово призупинила виробництво.

Тимчасове призупинення діяльності транснаціональних корпорацій дуже негативно позначиться на економіці України. Транснаціональні корпорації почали згортати свою діяльність в Україні та перевозити співробітників у безпечне місце.

Carlsberg AG, одна з найбільших пивоварень світу, заявила, що призупинила роботу на двох заводах неподалік на сході України та в Києві, щоб захистити працівників. Данський гігант, який налічує 1300 людей у країні, переважно громадян України, також тимчасово закрит третю пивоварню у Львові після того, як завод працював через перебої з газопостачанням.

Компанія ArcelorMittal, яка керує одним із найбільших у Європі сталеливарних заводів у центральній Україні, заявила, що сповільнить виробництво до «технічного мінімуму» та зупинить роботу на своїх підземних шахтах. В Україні на підприємстві працюють 29 тисяч працівників, які втратять роботу.

Найгірше в цьому сценарії те, що невідомо, скільки триватиме війна між Україною та Росією. Весь цей час дочірні підприємства великих ТНК не працюватимуть в Україні або зведуть свою діяльність до мінімуму. Також виходить, що ТНК, які ще не розташовані в Україні, найближчим часом не відкриватимуть свої представництва, а відповідно, не інвестуватимуть в економіку.

Методи державного регулювання економіки ТНК в Україні – це різні методи та прийоми впливу між державою та транснаціональними корпораціями. Аналіз специфічної структури економічних методів діяльності транснаціональних корпорацій, у тому числі прийомів і процедур з питань управління шляхом запровадження фінансово-економічних положень і положень, які сприяють стимулюванню розвитку транснаціональних корпорацій, а також створення громадсько-приватних партнерств з метою створення оптимальних умов для забезпечення високих економічних результатів. На даний момент тенденції державного регулювання діяльності ТНК в Україні створюють мотиви їх діяльності, серед яких ефективно використання ресурсів, вихід на ринки України, дешева робоча сила, підвищення прибутковості та ін.

За даними GlobalData, російсько-українська криза ставить під загрозу частину доходів 130 транснаціональних компаній (ТНК). Провідна аналітична компанія визначила 130 транснаціональних компаній, представлених у Росії та Україні. За прогнозами, загальні збитки можуть скласти 306,5 млрд доларів США.

Російське вторгнення може мати значний вплив на економічне зростання України, оскільки країні знадобляться значні кошти для відновлення інфраструктури. Ситуація проілюстрована затвердженням фонду в розмірі 1,4 мільярда доларів США в рамках Інструменту швидкого фінансування (RFI) для пом'якшення економічного впливу. Криза також порушила багато глобальних ланцюгів постачання, включно з харчовими продуктами та харчовою олією, оскільки Україна є одним із основних постачальників насіння пшениці, кукурудзи, ячменю та соняшнику.

GlobalTrans Investment, залізнична транспортна компанія, що базується на Кіпрі, отримує найбільшу частку свого доходу з Росії серед ТНК, відстежуваних GlobalData. Далі йдуть голландська технологічна компанія Yandex NV і кіпрська агрокомпанія Ros Agro. Водночас найбільшу частку доходів від України серед ТНК отримує телеком-провайдер VEON, за ним йдуть шведська медична компанія Medicover та австрійський банк Raiffeisen Bank International AG (RBI).

Слід також зазначити, що ТНК не можуть працювати лише в Україні. Через санкції та репутаційні ризики понад 400 іноземних компаній у Росії, деякі з яких працюють у країні десятиліттями, раптово вийшли або призупинили свою діяльність у країні. Цей «Великий торговельний відступ», як його називають, є відповіддю на нищівні санкції Заходу проти Росії за її продовження вторгнення в Україну.

Західні уряди надають Україні сучасну оборонну зброю та накладають фінансові санкції на Москву. Але винні компанії, які сьогодні працюють в Росії. Приймаючи рішення про призупинення чи збереження цих ділових відносин, керівники вищої ланки повинні застосовувати стандарти, які виходять за рамки стандартних запитань про те, чи отримують їхні компанії прибуток і чи дотримуються вони місцевого законодавства. Замість цього ці компанії повинні розглянути, чи допомагає їхня бізнесова діяльність російським військовим, прямо чи опосередковано. Генеральний директор McDonald's Кріс Кемпчінські заявив про намір тимчасово закрити щонайменше 847 російських представництв і вартість цього рішення для компанії очевидна.

Однак, незважаючи на великий потенціал України для ТНК не тільки в технічній, а й у сфері інформаційних технологій, війна в нашій країні практично унеможливорює вихід на наш ринок нових ТНК, а також приплив нових прямих іноземних інвестицій. Тому формування українських ТНК може стати одним із стратегічних пріоритетів національної економіки України за умови створення відповідного зовнішнього середовища, зокрема податкових стимулів.

Підсумовуючи тенденції інноваційної діяльності ТНК, зазначимо, що вони все частіше стають двигунами економічного зростання, оскільки створюють найкращі умови для відкриття підприємницьких можливостей, розвитку передових технологій і підвищення кваліфікації робочої сили. Транснаціональні корпорації є одними з найважливіших чинників прискорення розвитку приймаючих країн і регіонів, покращення інфраструктури, забезпечення зайнятості, вирішення соціальних проблем. Матеріальні та нематеріальні активи ТНК створюють основу для підвищення конкурентоспроможності національних економік, збагачення досвіду та впровадження передових технологій.

Список використаних джерел:

1. Dodgson M., Gann D. та Salter A. The Management of Technological Innovation: Strategy and Practice. Oxford University Press, 2018. 53 p.
2. Dollar D., Wolf E. The Global Competitive. *Journal of International Economics*. 2013. No. 27 (3–4). Oxford university press. P. 199–220.
3. Тенденції 2022 року в управлінні капіталом. URL: <https://www.globaldata.com/store/report/wealth-management-trends-analysis/> (дата звернення: 22.09.2022).
4. Румянцев А. Міжнародна економіка : Підручник. Київ : Знання, 2004. 449 с.
5. Рокоча В.В., Плотніков О.В., Новицький В.Є., Кудирко Л.П. Транснаціональні корпорації : Навч. посібник. Київ : Таксон, 2006. 131 с.